

Părintele Dimitrie BEJAN

HOTARUL CU CETĂȚI

Cum se distruge un Neam!

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
DOXOLOGIA
Iași, 2010

Cuprins

Drum la Năpădeni	5
Câte ceva despre răzăși și despre moravuri	17
Eu sunt Toader Gânj, căpitanul de răzăși	28
Biv-vel, Paharnicul Alexandru Șendrea	51
Eu sunt țăran, domnule student	69
La poarta lui Leon Lazu	80
Un ceai la popa Zamă	92
Mănăstirile codrului	116
Hotarul cu cetății	139
Comedia de la Bălți	157
Se-nsoară domnul învățător	164
Poarta pârcălabului Gherman	172
Anexe – Pagini de manuscris	177

„Problema Basarabiei este problema tuturor românilor. Pledez pentru romanitatea Basarabiei. Ea este pământ românesc rupt din trupul Țării și al Moldovei. Și-i stă bine să fie în Țara Românească; au aceeași istorie, aceeași credință. Pentru că una sunt slavii și alta sunt românii. Noi toți de la Nistru până la Tisa suntem români.”

Preot Dimitrie Bejan

Drum la Năpădeni

Gheorghe Peteanu era inginer agronom. Mai fusese și anul trecut la Năpădeni. Și când, în compartiment, m-am așezat lângă el, mi-a spus: „La Năpădeni nu-i stațiune balneoclimaterică, totuși e frumos: sat de pădure, cu livezi și vii, iar oamenii sunt pâinea lui Dumnezeu. Vei vedea c-o să-ți placă și locurile și oamenii”.

Hotărâsem ca în această vară să mă duc, trimis de Institutul Social, într-un sat din Apusenii Transilvaniei; munte, aer, câmp interesant de studiat pentru problemele ce ne preocupau. Și, când colo, am cedat stăruințelor prietenilor mei și iată că merg la lucru în Basarabia. Eram puțin necăjit; va trebui să mă mulțumesc cu ce se va găsi pe acolo. Știam că în Basarabia e foamete, mizerie, boli și un câmp întins și sterp, că oamenii se ascund de străini în dosul ferestrelor oblonite; sufletul îmi era greu și neliniștile mă frământau.

E seară, 3 iulie, anul 1935. Acceleratul pentru Chișinău nu are prea mulți călători. În curând, în spațele nostru rămâne veselă și încântătoare capitala.

Trenul mănâncă distanțele, noaptea ne cuprinde în perdelele ei catifelate.

În zori, urcăm în pantă ușoară masivul păduros de la Bârnova și apoi, în coborâre rapidă alunecăm spre Iași. Iată, pe dealurile din jur, mândrele mănăstiri-cetăți Galata și Cetățuia, la piciorul dealului Mănăstirea Frumoasa și întreaga panoramă a Iașului, până sus, pe dealurile Copoului. Turnurile mănăstirii Golia, maiestuoasa Mitropolie, Palatul Culturii și mai sus, pe deal, către vii, Universitatea. În spatele nostru rămâne dealul Repedea, cu schitul lui, Tărăța, iar în stânga viile de la Miroslava. În față, șesul Bahluului, care duce până în Dealul Mare, iar spre răsărit se deschide larg orizontul, spre apa Prutului.

Soarele a răsărit aurind pădurile sub un cer albastru. Iașul ne dă „bună dimineața” prin veselia colegilor care vor lucra în formațiile noastre. În vagon urcă băieții și fetele de la Universitatea Iașului și de la cea a Cernăuțului. Pentru trei luni, acest tineret generos își va pune sufletul și cunoștințele la temelia țării de mâine. Medici, juriști, ingineri agronomi, tehnicieni, sociologi etc. fiecare în specialitatea sa, vor studia satul Năpădeni și satele vecine, remediind relele observate și propunând organelor administrative posibilitățile de ridicare ale celor ce trăiesc în mediul sătesc. Pe deasupra, o susținută activitate de ridicare culturală a țăranului: lămuriri la fața locului, cărți și reviste, radio, șezători și serbări. Dar mai întâi, acest tineret va pune mâna, lucrând efectiv la câmp, la dispensar, fântâni, îngrijirea copilului etc. și, cu încetul, interesând și pe intelectuali și tineretul satului, se va ajunge ca întreg satul să accepte reformele noastre și să se înscrie alături de noi în această muncă de ridicare a țăranului.

Și, dacă țăranul vede că nu i se cere nimic și că, dimpotrivă, i se acordă totul, și aceasta gratuit, ni se va alătura și va pune umărul voinic, urnind din loc carul cu nevoi. Prefacerile se acceptă greu, dar, dacă omul ajunge la convingerea că-i sunt folositoare și dacă vede la tine inimă de frate și activitate dezinteresată, apoi ți se alătură și l-ai câștigat pe viață. Cu aceste recomandări ale profesorului nostru Gusti plecaserăm la drum.

Colegii de la Cernăuți și de la Iași vor intra în grupul satului unde vor lucra și în toate compartimentele, odată cu soarele, va intra și tinereasca veselie.

Peste câteva minute trenul se va pune în mișcare. Sunt neliniștit. La congresul studențesc de la Târgu Mureș, mă înțelesesem cu Bădița – așa-i spuneam noi lui Costache Bicioga – și cu Alexandru Muscă – zis Curent pentru teama lui de curent – să plecăm, peste vară, în Ardeal. Și acum, iată-mă la Iași, gata de a pleca mai departe, și prietenii mei, nicăieri. Am plecat cu splendida panoramă a Iașului sub priviri – de Iași nu m-am săturat niciodată și ori de câte ori îl revăd mă regăsesc în starea sufletească a musulmanului care ajunge, străbătând drum pustiu, la Mecca. Mă uit mereu pe fereastra larg deschisă și ochii fotografiază, întipăresc istoria cu trecutul moldovenesc și, mai aproape de noi, actele de unire ale românilor, aici pecetluite și pe deasupra, atmosfera de oraș al Cărturarilor. O oprire, cât o respirație, la Nicolina – și-n această clipă, pe treptele vagonului se urcă Bădița și Sandu Curent. Bădița-i în costumul plăieșilor de la Câmpulung, cu sumanul pe umăr, drept ca un brad și cu ochii, floare de cicoare. Sandu, cu fular la gât, cu paltonul de iarnă, încheiat până sus și cu șoșoni.

Îmi râde sufletul pentru această întâlnire.

– Hei, fârtate, am plecat spre munții Apuseni, remarcă Bădița – și ne trezim peste câteva ore în masivul Corneștilor. Vezi, măi Dănilă, că nu-i cum vrea omul, ci-i cum vrea Domnul.

– Mai la toată urma, îi bine, spune Sandu, suntem toți trei împreună și asta-i principal. Dar să închidem geamul că-i mare curent aici în vagon și, până să răspundem ceva, Sandu, încotoșmănat ca pentru iarnă, închide toate geamurile. Băieții și fetele îl cunosc și-i știu meteahna. „E băiat bun, o lămurește inginerul Nelu Borcea pe doctorița Irina Damian, însă are o meteahnă: se teme să nu-l atingă curentul.”

În urma lui Sandu, ca și cum nu s-ar fi petrecut nimic, geamurile se redeschid unul câte unul.

– Bre, Bădiță, parcă acum le-am închis...

– Sandule, astâmpără-te! Azi, 4 iulie – cum s-ar zice suntem în luna lui cuptor – și n-o să stea un vagon întreg cu geamul închis din pricina ta.

– Da'i curent bre, curent de-ți săgeată în urechi.

– Stai în dosul meu, îți țin de paravan. Și dacă totuși nu ești mulțumit nici așa, te poftesc să cobori la Ungheni și du-te la tat-tu acasă. Acolo fă ce poștești. Mă, pe unde ne ducem, tu ne faci de baftă; la Târgu Mureș, frumos, în plină primăvară, tu ai defilat cu căciula pe cap, cu paltonul pe tine și cu șoșonii în picioare. Acum, în plină vară, la fel echipat. O să te dăm pe mâna doctorilor psihiatri!

– Pardon, bre, n-am nevoie de doctor și nici măcar de doctorițe. Dar voi, bre, nu vedeți ce curent e?

Bădița se uită la mine și râdem amândoi, ridicând din umeri. Nelu Borcea, care ascultă la noi, se apropie și mai mult și zice către Sandu:

– Îmi dai voie, domnule Muscă, să-ți fac cunoștință cu domnișoara doctor Irina Damian?

Sandu zâmbește, ceremonios își scoate căciula și, sărutând mâna fetei, repetă: încântat duduie, încântat. Irina, blondă ca aurul, micuță, subțirică, cu bocâncei în picioare și cu o floare roșie cam pe unde ar trebui să fie inima, râde și-l studiază pe Sandu.

– Uite, mă, zice Bădița, Sandu e cu capul descoperit! Pe cât se pare nu are nici vată în urechi, geamurile sunt deschise și nu se mai plânge de curent. Să știți, domnișoară Damian, că l-ați vindecat pe Sandu Curent.

– Aș! Dar unde vedeți voi aici curent? E foarte bine, foarte plăcut și-i cald ca vara...

Trenul a trecut de Cristești. Atenția mea se îndreaptă spre câmpurile întinse de stuf și păpuriș și la ochiurile de apă liniștită, pe care plutesc cârdurile de rațe și lișițe.

Am ajuns în bălțile Prutului. Pe zece kilometri numai stufăriș, papură deasă ca peria, sălcii și plopi cu frunza jucăușă iar pe deasupra cerul de cristal. Pe grinduri, cocostârci meditativi și în salturi, din timp în timp, stoluri de rațe sălbatice.

Am trecut Bahluiul, apoi podul de peste apa Jijiei și trenul taie perpendicular această largă vale cu bălți, cu păpurișuri și cu păsări, către apa Prutului. Prin goluri se aud tălângi; vor fi turmele de oi ale mocalnicilor ardeleni. La fel ca-n bălțile Dunării și aici e țara păsărilor și a vânătorilor.

Când trenul alunecă încet peste pod, sub noi Prutul își mână spre Dunăre valurile sale măloase. A pleuat departe, în munții Bucovinei. Pe deasupra trenului, către păpurișuri plutește, dând rar din aripi, un cocostârc.

La Ungheni – odată a fost hotar de țară. Moldova, ruptă în două la 1812 de lăcomia moscovită, a sângerat și a păstrat amintirea unității la care am ajuns

din nou acum. În gară și în tren, aceiași oameni, cu aceeași înfățișare, cu același grai, frați de-o mamă și de-o lege. Vorbă dulce românească cu miros de pâine proaspătă. Satele sunt la fel așezate pe costișe, lângă ape, casele la fel construite și la fel învelite. Pe ogoare prășesc de zor flăcăi și fete, iar pe șesuri pasc cirezi și turme de oi. Țara-i una în cuget și simțire; lâcomia vecinilor ne-a împrăștiat, până când bunul Dumnezeu ne-a adunat la un loc, după porunca Scripturii care zice că „nu e nimic mai bun și mai plăcut în lume, decât atunci când frații viețuiesc împreună”. Și dacă Dumnezeu așa a hotărât, apoi așa-i necesar să rămână lucrurile, în veac.

Trenul urcă mereu, urcă greu pe dealul Corneștilor – râpos, ponorât, păstrând la creste urmele pădurilor care au fost, dar, pe care le-au mâncat focul și veacurile cu nevoile.

Cum a ajuns trenul sus, pe podiș, se zăresc creste de păduri, livezi și vii, cât poate cuprinde ochiul și mai încolo, până la apa Nistrului, până la Orhei sau la Cahul, cu ramificații și spre Bălți. Ne aflăm în masivul Corneștilor, cetatea de centru a Basarabiei, acoperită cu sate de răzeși și de mazili – ostași stabiliți pe veci aici din timpurile de cumpănă și de glorie ale voievodatului Moldovei. Mă gândesc la înțelepciunea voievozilor noștri.

Hotarul Nistrului l-au îmbrăcat cu sate de răzeși să stea, sub comanda căpitanilor de cetăți, împotriva tătarului. Al doilea brâu de apărare l-au fixat în dealurile Corneștilor – puternic fortificat de aceste sale de cavalerie, de răzeși și mazili, iar pe Prut, de o parte și de alta, al treilea brâu de apărare, al treilea rând de răzeși.

Hotarul cu cetății

Primejdia pentru Țară dinspre răsărit bătea. Și, pe ostașii, care se luptau vitejește în războaie, voievodul îi miluia cu pământ de răzășie – pe hotar – și cu lege de a da ascultare pârcălabului de cetate – pe Nistru – sau căpitanului de Codreni și la vreme de primejdie, să se adune pe căpitanii și ei, cei dintâi, să înfrunte lăcusta dușmană. Apoi, lângă voievod, călare, înarmați, formau cavaleria moldovenească. După bătălie, călare, fiecare se întorcea la răzășia lui de pe Prut, din Cornești sau de la Nistru. Și, mulțumind lui Dumnezeu pentru bine ca și pentru vreme de primejdie, se apucau de arat și semănat, bucurându-se de rodul viilor și de mana pământului.

* * *

Trenul, ieșind din depresiune ca dintr-un tunel, ne lasă în gară, unde imediat suntem înconjurați de vreo 20 de gospodari, curat îmbrăcați și buni, bucuroși de venirea noastră.

– Bine ați venit sănătoși, domnilor studenți; vă așteptăm cu dragoste...

Se adună mai cu seamă în jurul lui Peteanu și Paul Ungureanu, care au fost pe aici în vara trecută. Vorbe, întrebări și câte un pahar de vin răzășesc. Bădița ciocnește paharul, Sandu dă pe gât unul mare și apoi, râzând către mine, spune: „Răzăși bre, răzăși, oameni cu obraz, bre, oameni de omenie, nu ca pe aiurea”. Bagajele se pun toate într-o căruță și apoi, perechi, perechi „domnii studenți” se urcă în căruțele codrenești. Irina Damian mă cheamă: „Haidem împreună...”, dar până să ajung eu, Sandu s-a și așezat în scaunul trăsuricii și omul dă bice cailor.

Rămân singur; alături, căruța cu geamantanele noastre. Gospodarul pe care abia îl cunoscusem – pe numele lui Gheorghe Chieptine – cu cizme în picioare,

haine de târg și pălărie pe cap, cu biciul în mână, se uită la mine, se uită după căruțele ce au plecat și apoi, parcă cu jenă, spune: „N-aveți ce face! Trebuie să mergeți cu mine. Eu zic să vă urcați pe geamantanul acela, sus; eu voi sta pe capră și dacă pornim încet-încet ne-om ține cum vom putea de ceilalți”.

Cocoțat pe bagaje, urcăm domol la deal. Cai buni, vânjoși, bine hrăniți, căruța îngustă, codrenească, iar drumul așa cum a ieșit din mâna lui Dumnezeu. Când ajungem la creastă, priveliștea se deschide larg, senină spre cele patru zări; numai creste împădurite, coaste cu livezi și vii, iar jos, pe văi, cu spatele spre pădure, satele de codreni. Ape mici brăzdează șesuri înguste.

Asta-i împărăția noastră, moșia strămoșească. Cât vezi cu ochii, de aici din Cornești, trecând pe la Mircești mai încolo, se înșiră satele Sineștilor, Hâncestilor, apoi Condrățești, Năpădeni și încă vreo 20 de sate, toate cu fața la apa Culei, duc până la Orhei și mai departe până la Criuleni, la apa Nistrului. Peste dealurile din dreapta-i apa Ionelului, cu mănăstirile codrului, mai încolo-i Bacul și Cogâlnicul și pe ape și sub păduri tot sate de răzeși și de mazili. Aici, în cuibul nostru, de la voievozi e hotărât așa. Tare-i frumos pe la noi și lumea trăiește după legea părintească. Pădurile sunt verzi, șesurile albe, dă grâul în copt. Pe deasupra capului, în zbor înalt, planează un șoim. Și-i atâta pace, și-i atâta liniște sănătoasă, încât îți vine să te închini lui Dumnezeu, sub bolta largă, pentru frumusețea lucrului mâinilor Sale.

– Aista-i drumul tătarilor – mă lămurește gospodarul. Când, pe vremuri, năvălea lăcusta tătarească, trecea apa Nistrului pe la Criuleni; dacă puterea lor era mai mare și biruiau, călăreții și vânătorii de la

cetate dădeau foc Orheiului și apoi pe Răuț și pe Cula mergeau vreo sută de kilometri până la Cornești unde se întâlneau cu părinții noștri și bătaia era gata. Dacă puhoiul era mai mare, după ce puneau femeile, copiii și avutul la adăpost, în hucașuri și păduri – tătarul nu îndrăznea să intre în pădure. În pădure te paște primejdia din toate părțile și aici greu te poți apăra; și apoi, tătarii erau oameni de câmp deschis și cu pustiul împrejurul corturilor lor. Nouă, pădurea ne-a fost și mamă și cetate... Dacă treceau peste noi – se întâmpla și asta uneori – atunci peste dealurile Corneștilor drumul se deschidea liber spre Prut. Mai adesea, pe urma unor astfel de întâmplări, suferea foc și prădăciune cetatea domnească de la Iași sau de la Suceava. Mai era ceva în seama noastră: telefonul către domnie. Când apăreau tătarii la Vadul lui Vodă, la Criuleni sau la Vadul Sorocăi, se aprindeau focuri pe dealuri și așa, din deal în deal, într-un ceas de vreme, telegrama ajungea la Ștefan Vodă. Și apoi Domnul pornea cu oastea, cu boierii și prostimea; la dânșii ne alăturam și noi. Și apoi vai de pielea tătarească sau vai de hainul care ne călca hotarele! Uite, pe aici au trecut și tătarii, dar și biruitoarele oști moldovenești.

Și Gheorghe Chieptine cu coada biciului măsoară întinsul drum al tătarilor. Sub ochii lui plutesc vedenii; oștirile de călăreți, punând pe goană hoardele prădalnice....

E cald, soarele e în crucea amiezii și buzele ni-s arse de sete.

– Mai este până la Năpădeni, căpitane Gheorghe? (L-am flatat că este scoborător dintr-un căpitan de răzăși și auzisem când ceilalți căruțași i se adresaseră așa.)

– Apoi, am făcut vreo zece kilometri. Până la Năpădeni, poate ar mai fi vreo zece, cincisprezece...

Pe creste, albastru-azuriu. Soarele te frige în moalele capului, iar pe frunte șiroiesc sudorile. Caii bat pământul în trap mărunț. Ceilalți sunt departe, departe și parcă s-au oprit în loc, sub un pâlț de verdeață.

Când ajungem la fântâna Ulmanului, ne primesc râsetele și voia bună a celorlalți. Răcoriți, cu apă scoasă din fundul pământului, stau la plăcut taifas gazde și oaspeți.

– Bre, zice Muscă, ia uitați-vă la Dănilă! Parcă-i dracul gol!

– Ce am, mă Sandule, spune?

– Ce ai? Stai că-ți dau o oglindă și ai să vezi tu singur ce ai. Irina Damian râde și îmi pune sub nas o oglinjoară, mică, rotundă.

– Privește-te, Domnule Dănilă Prepeleac... Te-am invitat să mergi cu mine și m-ai refuzat...

Atent, mă uit în oglindă și încep să râd satisfăcut de masca mea. La urma tuturor căruțelor, călare pe bagaje, sub soarele de iulie, praful și transpirația se amestecaseră și acum aveam o mască de circ.

Sandu, foarte îndatoritor, mă invită până la fântână și ușor – ca elefantul – îmi toarnă apă cu ciutura, în pumn; mă spăl și mă răcoresc. Mă uit apoi până-n zare și observ că viața-i frumoasă.

Am plecat iarăși la drum. După ce-am trecut podul peste Cula, ocolind la dreapta și lăsând în urma noastră stânele cu oile și cirezile de vite, suim Dealul Gol, în vârful căruia, singur în bătaia vântului, stă un stejar de pe vremea lui Han-Tătar.

Oprim aici un minut. Sub ochii noștri se arată splendida panoramă a satului Năpădeni. Sus, în fund,

Hotarul cu cetății

crestele împădurite stau ca un zid spre miazăzi. Din creste în jos, pe cinci văi, albesc casele și gospodăriile împrejmuite cu garduri și cu porți de stejar. Sus, pe coastă, biserica, iar puțin mai jos, pe loc așezat, școala satului. Peste tot livezi cu pomi roditori. În dreapta satului, spre Condrățești, vii, iar în stânga, până peste dealul morii de vânt, alte vii legate una de alta, până la Cornava. Spre răsărit drumul tătarilor duce spre Cula, până la Orhei. Înțeleg că mă aflu în miezul răzășiilor codrenești.

* * *

Cu chiot haiducesc, căruțele pornesc la vale în iureș nebun, ca la o întrecere de alergări. Intrați în sat, către noi se ridică mâini ce flutură batiste și se aud frânturi de urări pentru întâlnirea cu noi. În ogrăzi, pe la porți și lângă podețe, ne primește vesel satul.

Când ajungem la școală, curtea e plină de femei, bărbați și copii, curat îmbrăcați în haine de sărbătoare. Bărbații poartă cizme în picioare, haine orășenești și cravată la gât. Femeile au pantofi cu tocul înalt, rochii scumpe și baticuri pe cap. Nici un copil nu e desculț. Altă lume-i aici, mai cuprinsă, mai ridicată.

S-a oprit căruța cu bagaje și cu mine, agățat cu disperare, de draghină. De o sută de ori amenințat să fiu azvârlit cât colo, în șanțurile drumului, tot de atâtea ori redresat în vârful bagajelor. Plutisem, între spaime și-n nori de praf, doi kilometri. Și acum, când căruța s-a oprit și căpitanul Chieptine își mângâie bividii – hrăniți cu jăratic, eu stau încă amețit de fugă, la înălțimea bagajelor, cu unghiile înfipite în lemnul draghinei.

– Dă-te, bre, jos! Ce stai ca un broscoi colo sus? mi se adresează Sandu.

Încerc să mă desprind de căruța și cu capul ridicat mă uit peste mulțime. Copiii în jurul meu râd, câteva fete chicotesc, iar o babă cu mâna la gură îmi spune: „Dă-te jos, mamă, și te spală. Parcă ești necuratul, nu alta. Nu de altceva, dar s-or speria copiii aiștea și te-or visa la noapte”. Și baba râde mulțumită într-un dinte.

Mai la urmă – codaș la toate cum mă știu – după ce mă scutur și mă spăl cu apă neînceptă, dau mâna cu gazdele și-l cunosc pe directorul școlii – plin de vorbă isteată – Ilie Țurcanu, pe părintele satului Nicolae Eșanu, cu frumoase vorbe pentru bun venitul nostru și apoi încă o sută de nume pe care le uit imediat.

Alături de mine Gheorghe Chieptine, cu un pahar de vin în mână, îmi zice:

– Apoi mata, domnule student, vei sta la mine, de vreme ce eu te-am adus pe sus, în căruța lui Sfântul Ilie, la mine se cade să fii găzduit.

– Așa să fie căpitane Gheorghe; dumneata m-ai adus la Năpădeni, la dumneata mă voi aciuia pe-o vară.

– Apoi să și mergem ca să-ți așezi acolo lucrurile. Ți-oi face cunoștință matale cu madămușca și cu băieții mei.

Pieptiș, pe un drumeag acoperit cu troscotel, urcăm o coastă pe aproape de biserică și batem la poarta gazdei mele. Deasupra capetelor noastre ceru-i albastru ca marea și vântul a încremenit pe aripa morii. Pădurile și viile își fac amiaza.

Câte ceva despre răzăși și despre moravuri

Răzășii și-au zidit școală și biserică numai cu banii lor. Și, pentru că fiecare a contribuit la aceste așezăminte cu cât l-a lăsat inima și starea, lucrurile au rămas în bună rânduială până astăzi. Pentru cei ce-au pus umărul cu mai multă tragere de inimă, se cuvine mai multă cinste. Așa-i judecata omenească. Căci, pe cât înțeleg eu, la Dumnezeu sunt alte măsuri și alte judecăți. Și pe cel cu doi talanți îl cântărește la fel ca pe cel cu cinci. E vorba aici de inima cu care dăruiești și de sacul din care scoți. Se pare că Iisus a lăudat într-o zi o văduvă care dăruise templului doi bănuți. Bănuții aceștia cântăreau la cer mai mult decât aurul bogaților. Aceia dăruiau din prisosul lor, pe când văduva își rupea pâinea de la gură.

Cum și cât au dat răzășii de la Năpădeni pentru biserică și școală a rămas undeva notat într-o carte de la biserică. Dar, încă o dată, socoteala aceea e după măsura omenească. Și pentru că răzășii, până la toată urma, sunt și ei oameni și mai cu seamă niște oameni foarte mândri de trecutul lor glorios și de buna lor stare materială, dată ca răsplată de voievozii Țării Moldovei, zicem noi că trebuie să le iertăm și le înțelegem unele obiceiuri care parcă n-ar fi chiar așa cum trebuie.

Duminica și sărbătoarea vin la biserică, se închină – cam de sus – cu fața la Dumnezeu și după aceea cei care au glas intră în strană și cântă sub conducerea căpitanului-dascăl. Ceilalți, cei mai mulți, rămân în cuprinsul bisericii și se așază fiecare cu picioarele exact pe piatra pe care a stat până la o vreme tatăl său și mai înainte bunicul lui. Dacă vin mai mulți din familie la biserică, gospodarul se așază pe piatră, femeia se înghesuie cu alte gospodine în tindă, iar fetele și băieții, în cafas. Când nu mai au loc pe aici, rămân afară pe la ușă, pe la ferestre și ascultă slujba de acolo. Dacă nu vine nimeni din familie la biserică, piatra rămâne neocupată. Și se vede, din această pricină, o împetrișare neplăcută. Ici un moș, alături un copil de 10 ani, colo o fată mare, un amestec de vârste și de genuri, cum nu se întâlnește în altă parte. În biserică e loc destul; tradiția e mai tare decât legea și lumea stă pe unde poate: în cafas sau pe la ușă.

Neamul se respectă. Se ține seama de spiță, de legături colaterale și de bătrânul din care coboară familia. Pentru acest lucru, familiile care coboară dintr-un ostaș miluit de voievod, pentru acte de bravură, își păstrează pământul strămoșesc în sânul familiei. Cu greu se fac căsătorii dincolo de granițele delniței¹ părintești. Așa se explică diferența de avuție de aici. Unele familii s-au înmulțit și pământul s-a parcelat neconținut, încât s-a ajuns la situația că se găsesc răzăși ce stăpânesc două sau trei hectare. Alte familii au avut mai puțini copii, ramificații puține, și pământul e împărțit în suprafețe mai mari între componentii familiei. Aici găsim proprietăți de zece hectare, mergând până la o sută de hectare. Iar bunăstarea, la sat,

¹ Delniță – bucată de moșie.